

Center for By, Land og Vand

Natur og Miljø
Prøvestensvej 52
3000 Helsingør

Cvr nr. 64 50 20 18
Dato 13.05.2020
Sagsnr. 19/32454.

Sagsbehandler
Hanne Wagnkilde
Natur- og
landskabsmedarbejder
Tlf. 49 28 25 82
hwa02@helsingor.dk
www.helsingor.dk

Råstofgraveområdet ved Reerstrup

Baggrund og vurdering af mulighed for dispensationer til at:

1. Fjerne diger helt eller delvist i råstofgraveområdet
2. Grave råstoffer inden for fortidsmindebeskyttelseszonen til gravhøj

Indhold

Ansøgning om dispensation fra dige- og højbeskyttelse

Vurdering (kort)

- Digerne
- Højen
- Landskabet

Digebestemmelsen og digerne på bakken

Fortidsmindebeskyttelseszonen, fortidsmindebeskyttelsen og selve højen

Samlet set

Bilag – Luftfotos 1945 – 2019

Bilag – Fotos, 19. november 2019

Links:

Beskrivelsen af [højen i Det Kulturhistoriske Centralregister](#)

Lokalhistorisk beskrivelse af [Reerstrup Landsby](#) og [kartoffeltyskerne](#) på egnen

Ansøgning om dispensation fra dige- og højbeskyttelse

Region Hovedstaden har på vegne af Tulstrup Sten & Grus ApS søgt Helsingør Kommune om dispensation til at fjerne diger helt eller delvist forud for råstofgravning i Graveområde A4 ved Kvistgård – i Reerstrup.

Regionen søger desuden om dispensation til at grave 40 meter af beskyttelseszonen omkring en gravhøj /røse (høj af sten). Så der kan graves råstoffer her (naturbeskyttelseslovens § 18).

Regionen har *samordningspligt* ved ansøgninger om tilladelse til at grave råstoffer.

Baggrund og vurderinger her er sammenstillet af kommunes natur- og landzoneadministration i Center for By, Land og Vand.

Centeret har ved vurderingen taget udgangspunkt i, at Miljø- og Fødevareklagenævnets praksis ved klage over dispensationer, er meget restriktiv. Her er tale om generelle forbud mod at ændre tilstanden.

Bestemmelserne har overordnet til formål sikre kulturhistoriske spor og biologiske interesser i landskabet.

Kommunens By-, Plan og Miljøudvalg skal tage stilling til, om- og i hvilket omfang, kommunen skal dispensere fra bestemmelserne.

Luftfoto 2019 med råstofgraveområde (rød streg), diger og gravhøj med beskyttelseszone

- Orange streger er netværk af bevarede diger.
- Gule streger er diger, der er søgt dispensation til at fjerne. Beskrivelse af digerne 1 – 3 nedenfor
- Blå pil er adgangsvej, som kræver dispensation til digebrud på 15 meter.
- Grønne cirkler er gravhøj med 100 meter beskyttelseszone.
- Grøn, stiplet cirkel er, hvortil der er søgt dispensation til at indvinde i højbeskyttelseszonen.

Vurdering

Digerne:

Center for By, Land og Vand vurderer overordnet, at landskabet med den runde bakke og digerne er så værdifulde, at digerne ikke kan fjernes til fordel for råstofgravning.

Stram praksis betyder, at der kun kan dispenseres i særlige tilfælde. Kun dispensation til eventuel og nødvendig gennemkørsel vurderes, at kunne stadfæstes ved klage til Miljø- og Fødevarerklagenævnet.

Højen:

Kommunen administrer kun fortidsmindebeskyttelseszonen omkring højen og ikke selve højen. Generelt er højen af ringe landskabelig værdi. Den er lav og afgravet. I beskyttelseszonen er der større terrænændringer og beplantning (se beskrivelse, luftfotos og fotos nedenfor).

Samlet set er:

- Højranden skadet af pløjning i 1940'erne - 1960'erne
- En større ridebane anlagt omkring højen
- Der etableret vildtremise af løv- og nåletræer omkring højen (nu delvist fjernet)

Tre særlige omstændigheder, der skønt stram praksis for dispensation fra fortidsmindebeskyttelseszonen, taler for dispensation til at grave 40 meter af beskyttelseszonen. Eventuel dispensation gives med sædvanlige vilkår om arkæologiske undersøgelser af højomgivelserne.

Det er Slots- og Kulturstyrelsen, der administrer forbuddet mod at forstyrre og beskadige selve fortidsmindet. Ligesom Slots- og Kulturstyrelsen sammen med Museum Nordsjælland ifølge museumsloven varetager spor og fund i jorden ved råstofgravninger.

Landskabet – overordnet set

Center for By, Land og Vand ser med hensyn til landskabet mulighed for, at der graves råstof på toppen af bakken bag ved digerne, hvor landskabet er modeleret i forvejen. Se kort nedenfor.

Herved vil landskabet ikke fremstå med grusgrav ud til indfaldsvejen Helsingørvej, der er Kongevej og "bagved" ud til Reerstrupvej, hvor der i dag er en markant, og karaktergivende bakke.

Landskabet - Kulturhistorien

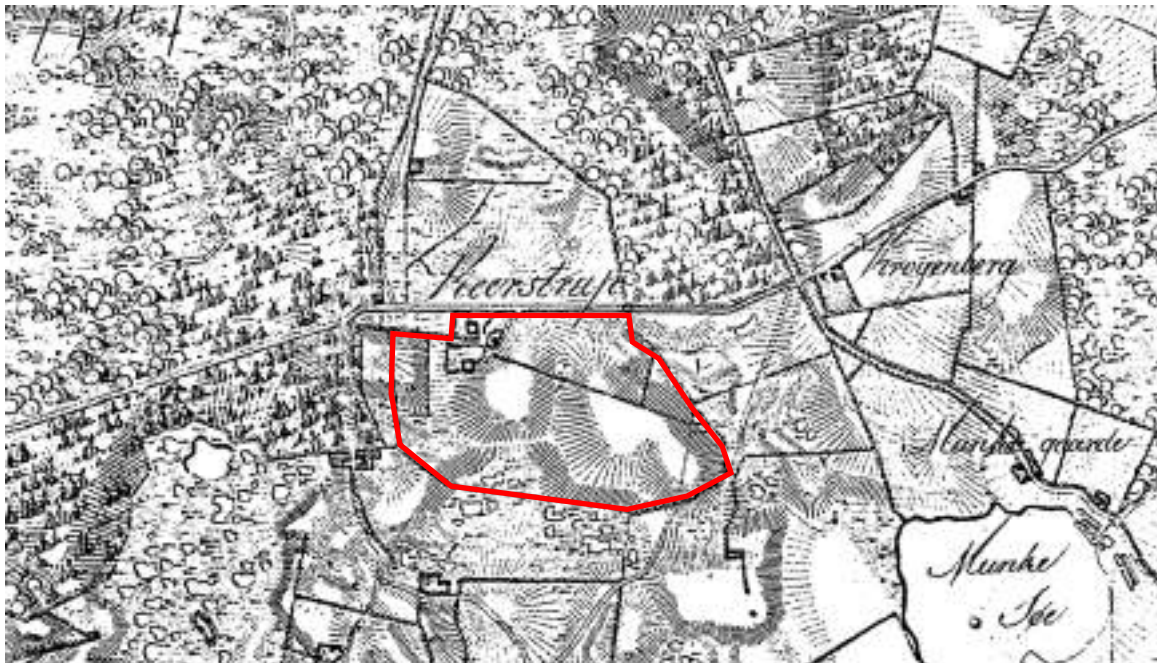
Graveområdet ved Reerstrup er et bakkedrag ved indfarten til Helsingør By, når man kommer fra Fredensborg. Helsingørsvej, der løber nord for graveområdet, var oprindeligt Kongevej.

I kommunens landskabsanalyse er landskabet en del af landskabskaraktérområde 3 - Landskabskiler med skov langs vejene ind til Helsingør By. Landskabet omkring Reerstrup er delområde 3B, som dog ikke er specifikt beskrevet i analysen.

Landskabsværdierne og landskabskilernes generelle sårbarhed, styrke og tilstand er i analysen betegnet som gennemsnitlige (middel). Her er tale om tekniske landskaber, karakteriseret ved veje, støj, master, ledninger mv.

Kulturhistorisk er her tale om arealer til landsbyen [Reerstrup, der går tilbage til tidlig middelalder](#) – til begyndelsen af 1200-tallet. Landsbyen havde oprindeligt to-tre gårde. Den ene er Grønnehavegård, som er planlagt til råstofgravning. Gårdens historie forbindes med [kartoffeltyskere](#).

Digerne til gårdene ses på historiske kort fra 1820'erne, på de Høje Målebordsblade fra 1890'erne og på moderne kort. De vidner om tidligere tiders ejendomsforhold og fødegrundlag. Markstørrelserne spejler gårdenes – og dermed deres ejeres – status gennem historien.

Råstofgraveområdet og digerne (rød strek). Generalkvartermesterstabskort fra 1820'erne.

Område 3 Landskabskiler

Krogenberg hegn - Nyrup Hegn - Egebæksvang -
Kelleris Hegn

15

Område 3 dækker kommunens sydøstlige del på ca. 15 km², er det karekterområde, der er mest påvirket af bebyggelse og infrastruktur. Samtidig findes her dog store landskabsværdier og unikke muligheder for byens rekreation i grønne kiler.

Områdets afgrænsning

Område 3 har Kongevejen som "ryggrad", og de åbne nordflader kantes af skovbryn og byrandonter.

Mod nord:

De nordlige skovbryn til Nyrup Hegn og Krogenberg Hegn.

Mod øst:

Helsingør bys sydlige byfront og skovbrynet til Egebæksvang. Ved Egebæksvang ligger der et hul i Strandvejsbebyggelsen, hvor man møder Øresundskysten. Grænsen fortsætter hele vejen rundt om Espergårde.

Mod syd:

Områdets grænse følger kommunegrænsen mod Fredensborg kommune, syd om Kvistgård.

Mod vest:

Kommunegrænsen og igennem Danstrup Hegn.

Områdets inddeling

Område 3 omfatter 3 delområder:

3A Nyrup Hegn, Rørlingskølen med Flytningsskoven og Egebæksvang.

3B Syd for Kongevejen, Røerstrup, Kelleris Hegn og Rolighedsmoseen.

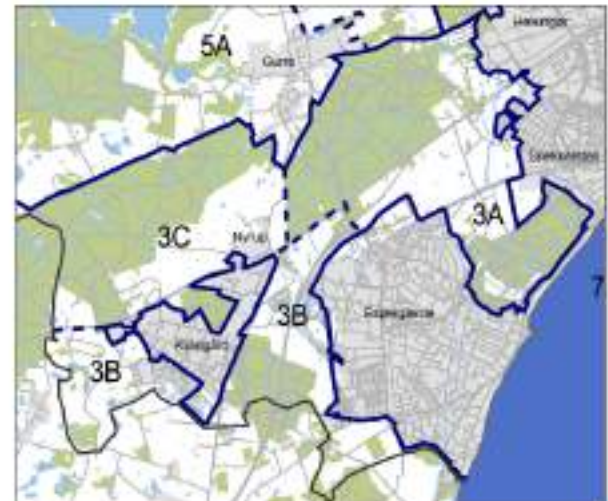
3C Nord for Kongevejen, Krogenberg Hegn og Nyrup med Claytorpe og Fairytill.

Områdets sammenhæng til andre områder

Område 3 grænser mod syd op til Fredensborg Kommune. Kommunegrænsen, der er ejerlav og sognegrænse følger ikke et tydeligt landskabsstræk (å, hegn eller bækkedrag), og landskabet er tilnærmelsesvis ens på begge sider af kommunegrænsen. Mod nord ligger område 5 med sølandet og den udrykkede og vidtspredte landbrug. I del nordlige Nyrup danner Gurevej grænsen til område 2 med Teglstup Hegn, og mod øst ligger Sydkysten, område 7.

Landskabsfredninger og beskyttelser

Store dele af område 3A er fredet.

Neglekaraktéristika

Område 3 er et meget sammensat landskab der gennemkøres af en række store veje: Kongevej, Helsingørsmotorvejen, Agnetvej samt Kystbanen og Lokalbanens tracé. Længslen af åbent land med delvis beplantet bebyggelsesmønster mellem skovbryn og byrandonter har høj rekreativ værdi, og de lange lig udover de åbne dyrkningsgrunde spiller en vigtig rolle i oplevelsen af landskabet.

Landskabsanalyse Helsingør Kommune

Område 3 Landskabskiler

Krogenberg hegn - Nyrup Hegn - Egebæksvang -
Kelleris Hegn

17

Kulturgeografisk og rumlig / visuel beskrivelse

3B Syd for Kongevejen, Røerstrup, Kelleris Hegn og Rolighedsmoseen

Område 3B er kraftigt påvirket af infrastruktur, særligt den østlige del med motorvejen. Dog findes der områder med fine landskaber og natur - eksempelvis Rolighedsmoseen ved Espergårdens vestlige byfront, der rummer et rigt fugleliv. Det lukkede terræn gør at oplevelsen af landskabet varierer meget, og visse steder kan man kun have svag trafikstøj. Eksempelvis området ved Rolighedsmoseen der ligger langt i terrænet i forhold til motorvejen. Her opleves støjen ikke nær så kraftig som i Kelleris Hegn.

3C Nord for Kongevejen, Krogenberg Hegn og Nyrup med Claytorpe og Fairytill

Område 3C er et jævnt bakket landskab, præget af udvalningsålders gårdsbygninger (1700ernes jordeløkker) og 1900-tallets bebyggelse af Nyrup 8A, - den se, der formentlig var anledning til at Nyrup i middelalderen netop blev anlagt her. Kvistgård (Kvistenegård) og Sørhøje syd for Kongevejen er eksempelvis på store gårde, der blev flyttet ud fra Nyrup landsby samtidig med at landsbyen Munksgårde blev nedlagt. På de mager og sandene jorder nord for Nyrup og mellem skovene blev der med lagt husmandsskeder. De ydmyge husmandsskeder blev i 1800-tallet ombygget til fire landskeder Claytorpe og Fairytill. Husmandsskederne ligger i dag ud til den lerbakke, som kaldes Nyrupgård, der er en af de gårde, der ikke blev flyttet ud fra Nyrup, er i dag ombygget til en erhvervsvirksomhed som ligger ud til spænden af sølledalen.

Tredje nærheden til veje, bussen og industrionråderne syd for Nyrup byder kilen på velbevarede og intakte bebyggelsesmønstre og strøg. Fra Kongevejen opleves indfarten til Helsingør som et grønt, skovrigt og afslækkende bånd med spædbu, oprindelige bebyggelser. De to kongeveje - fra henholdsvis Fredensborg og Helsingør mod Krogenberg - løber i dag sammen ned for Nyrup. Oprindeligt ræddes de i landsbyens vejryd. Fredensborgvejen blev i 1933 ført syd om Nyrup. Flytningen har bidraget til at landsbyen i dag har et oprindeligt landsbypræg.

Generalkvartalskort fra 1800erne. I dag bortsmækkede søer er markerede, lige som kongevejens tracé. Bemærk Gurevej, der er udflyttet fra Nyrup.

Sammens område med moderne byområder, søer og jernbaner. 4 cm kort fra 1906.

Landskabsanalyse Helsingør Kommune

Digebestemmelsen og digerne på bakken

Digebestemmelsen i museumslovens § 29a indebærer et generelt forbud mod at ændre diger – mod at ændre digers tilstand. Praxis er, at der kan dispenseres såfremt der foreligger en særlig omstændighed. Der er praksis for at dispensere til korte brud på diger, hvor det er nødvendigt at etablere adgangsveje.

Ved vurdering af, om dispensation kan gives, skal kommunen vurdere såvel kulturhistoriske som landskabelige og naturmæssige værdier.

Kommunen behandler ansøgninger om dispensationer fra digebeskyttelsen, mens Slots- og Kulturstyrelsen som tilsynsmyndighed tager sig af håndhævelse, hvis diger er fjernede eller tilstanden er ændret.

Generelt – Netværket af diger

Digerne er ejendoms- og markskel, fastlagt efter 1780'ernes jordreformer. Reformerne var generel regulering af alle landets landsbyer, marker og ejendomme. Spor, der i landskabet ses som:

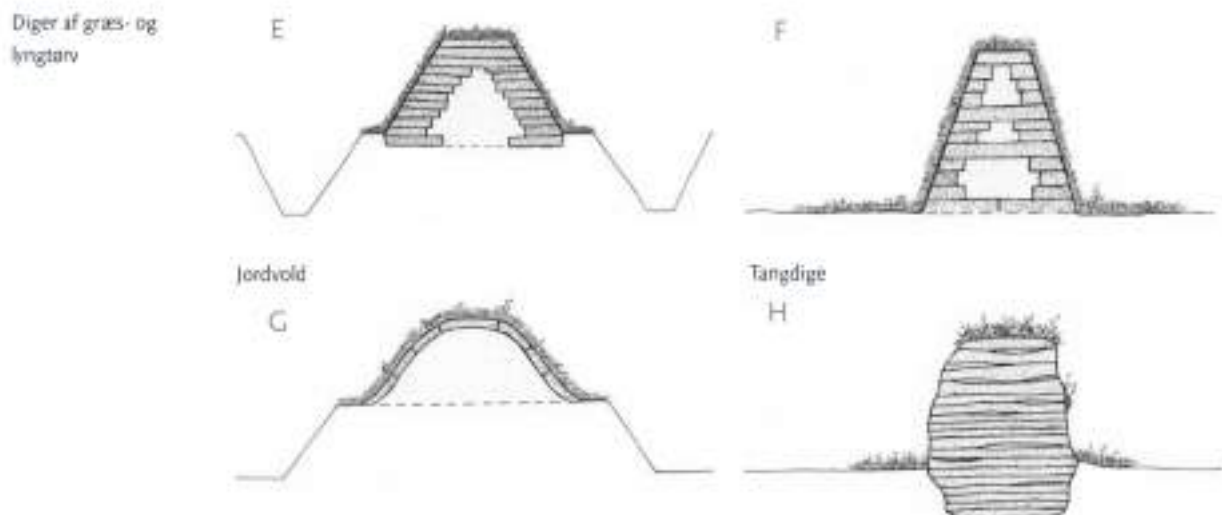
Stjerneudskiftninger, blokudskiftninger og husmandsparceller.

Reformerne betød, at så meget landbrugsareal som muligt blev samlet omkring de enkelte gårde.

Digerne omkring råstofgraveområdet, kan være endnu ældre, historiske kartoffelmarker. Kartoffelavl blev iværksat på egnen her i slutningen af 1700-tallet. Se [artikel om kartoffelavl ved lokalhistoriker Kjeld Damgaard](#).

Se luftfoto med diger ovenfor.

I dag er netværket af diger i råstofgraveområdet ved Reerstrup 30-60 cm høje jordvolde. De var højere, da de blev bygget på skellet mellem markerne til små gårde efter udskiftningen i 1800-tallet. På digerne plantede man dengang træer og/eller flettede grenene sammen, så husdyr ikke kunne slippe ud. I markhjørnerne satte man ofte træer, der kunne blive store.

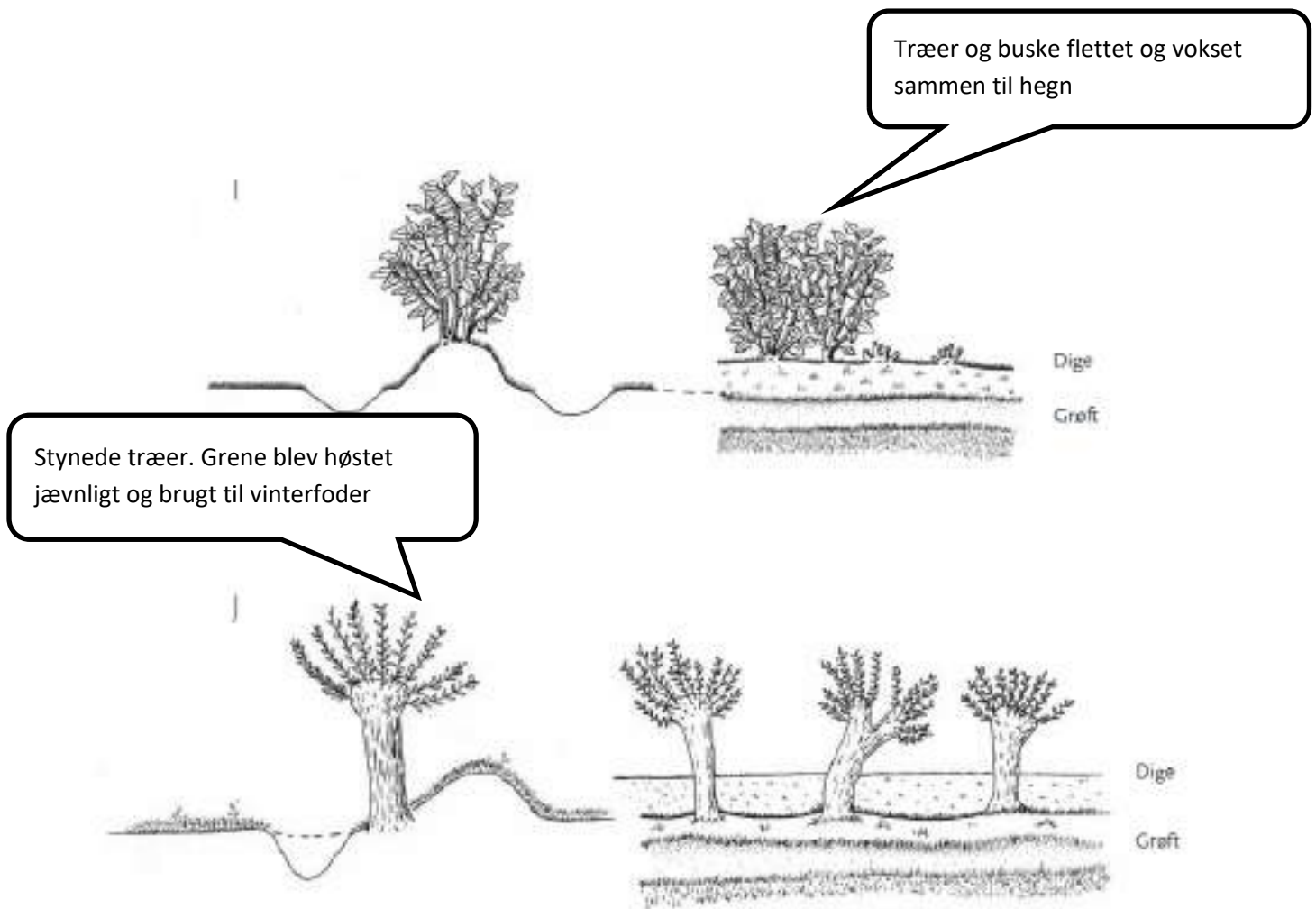

Eksempler på opbygningen af jord- eller tørvediger som i Reerstrup.
Illustration fra Slots- og Kulturstyrelsens Digevejledning fra 2009.

Af tidligste luftfotos (1945) ses, at digerne i råstofgraveområdet dengang var med spredte hegnstræer på og større træer, hvor digerne dannede markhjørner. De store træer (ege) er formentlig fra digerne blev etableret i 1800-tallet. Fra 1970'erne er der på luftfotos tætstående træer på digerne.

I november 2019 fandtes her:

- Hyld, kirsebær, tjørn, mirabel samt enkelte birk og ahorn. Desuden krat af blandt andet brombær. Enkelte gamle og store ege markerede markhjørner.

Eksempler på hegnstræer på diger som i graveområdet ved Reerstrup.
Illustration fra Slots- og Kulturstyrelsens Digevejledning fra 2009.

Se luftfotos med diger ovenfor.

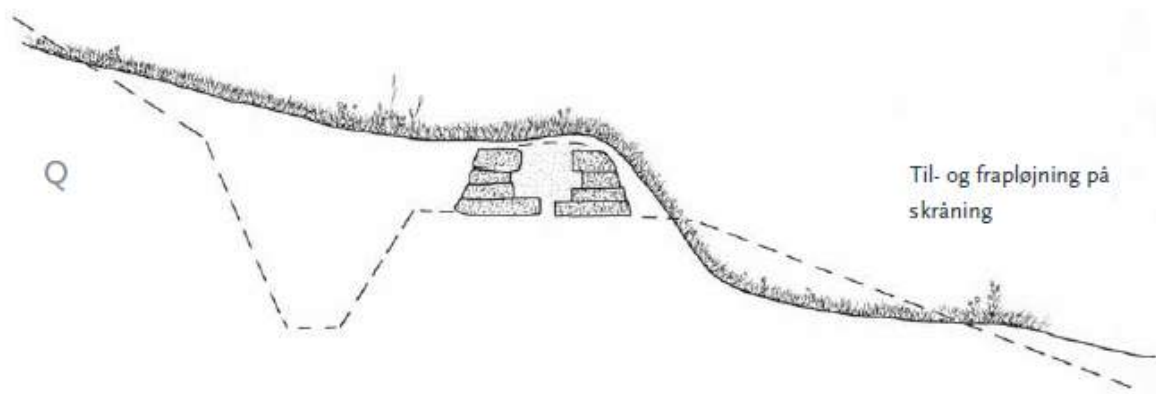
Dige 1

Diget løber parallelt med Helsingørsvej (øst-vest), der er Kongevej mellem Fredensborg og Helsingør. Det er ubrudt, med hegnstræer på og ca. 475 meter. Det fremstår som en 30 – 60 cm høj jordvold. Der er enkelte synlige sten i diget.

Dige 2

Diget (nord-syd), der løber oven for Reerstrupvej, er en 200 meter lang, markant jordvold med enkelte sten. Højden er ca 30-60 cm.

Diget har bevirket en dyrkningsterrasse – et terrænspring. Dyrkningsterrasser fremkommer, når diger holder på jorden og forhindrer den i at flyde længere ned af bakken ved pløjning.

Terrænspring (dykningsterrasser) opstår ved til- og frapløjning på skråninger. Stiplet linje er oprindelige terræn, dige og grav, hvorfra jord til dige blev taget. Illustration fra Slots- og Kulturstyrelsens Digevejledning fra 2009.

Træerne på diget er fældede i april 2020, mens sagen om dispensation til at fjerne diger forud for råstofindvinding var under behandling. Indtil hegnstræerne blev fældet stod de med karakteristisk silhuet i landskabet oven for Reerstrupvej.

I markhjørnet mod syd, hvor adgangsvej til råstofområdet er planlagt, stod en stor, gammel eg, formentlig fra da diget blev anlagt. Egen ses på tidlige luftfotos fra 1945 og 1954 ligesom her ses spredte hegnstræer. Luftfotos fra 1970'erne viser tætstående træer, som må være plantet her i 1960'erne.

Flere fotos nedenfor.

Bakkedraget med dige 2. Set fra Reerstrupvej, 19. november 2019 (før fældning).

Dige 3

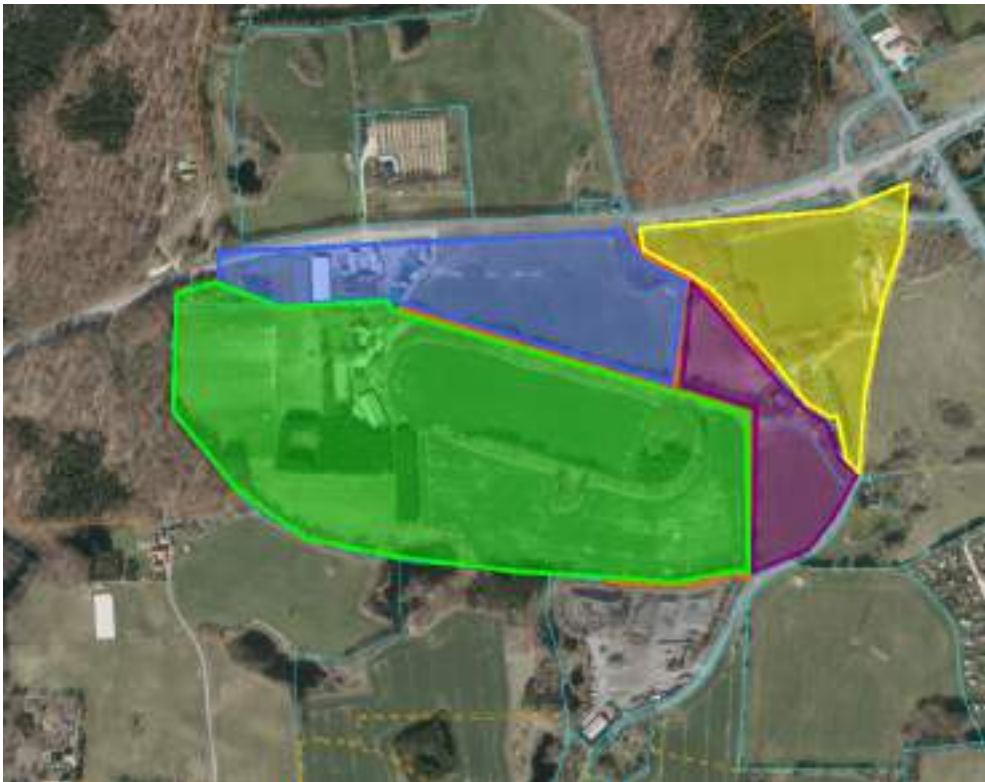
Diget vinkelret på og nord for ridebanen er ca. 150 meter og af samme højde og beskaffenhed som de andre diger. Der er hegnstræer herpå.

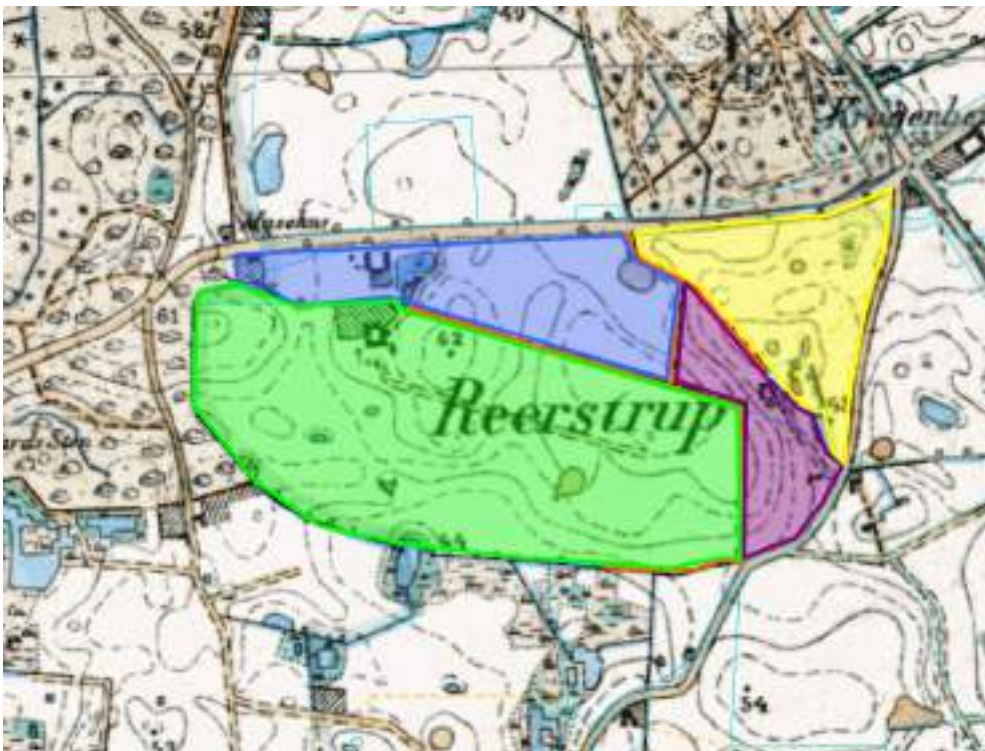
Luftfoto 2019 med de beskyttede diger (orange streger). Orange arealer er diger med omgivelser, oplevet fra de historiske vejforløb - Helsingørsvej og Reerstrupvej. Arealerne anbefales friholdt for indvinding (vilkår ved dispensation).

Historisk kort fra 1890'erne med de beskyttede diger (orange streger). Orange arealer er diger med omgivelser, som de stadig opleves fra de historiske vejforløb - Helsingørsvej og Reerstrupvej. Arealerne anbefales friholdt for indvinding (vilkår ved dispensation).

Digerne er opført på skellene mellem 4 ejendomme fra 1800-tallet på og ved bakkedraget her. Luftfoto 2019.

Digerne har, da de blev etableret i 1800-tallet omkranset de her viste ejendomme. Høje Målebordsblad fra 1890'erne.

Fortidsmindebeskyttelsen, fortidsmindebeskyttelseszonen og selve højen

Museumslovens § 29e indebærer, at fortidsminder ikke må beskadiges eller ændres. Slots- og Kulturstyrelsen er myndighed. Praksis er lang og særdeles restriktiv.

Fortidsmindebeskyttelsen, som kommunen administrerer, indebærer et generelt forbud mod at ændre tilstanden i fortidsmindebeskyttelseszonen (naturbeskyttelseslovens § 18). Det vil sige i en radius af 100 meter fra fortidsmindet - målt fra kanten. Bestemmelsen skal sikre indsigten til og fra fortidsmindet. Desuden fund i jorden omkring fortidsminder.

[Gravhøjen](#), der har sognebeskrivelsesnummer 010412-16 og fredningsnummer 27291 i Det Kulturhistoriske Centralregister, er beskrevet som en røse. En gravhøj fra bronze- eller jernalder (1700 fvt - 800 evt) lavet af sten.

Luftfoto 2019 med såvel diger som gravhøj (rød plet).

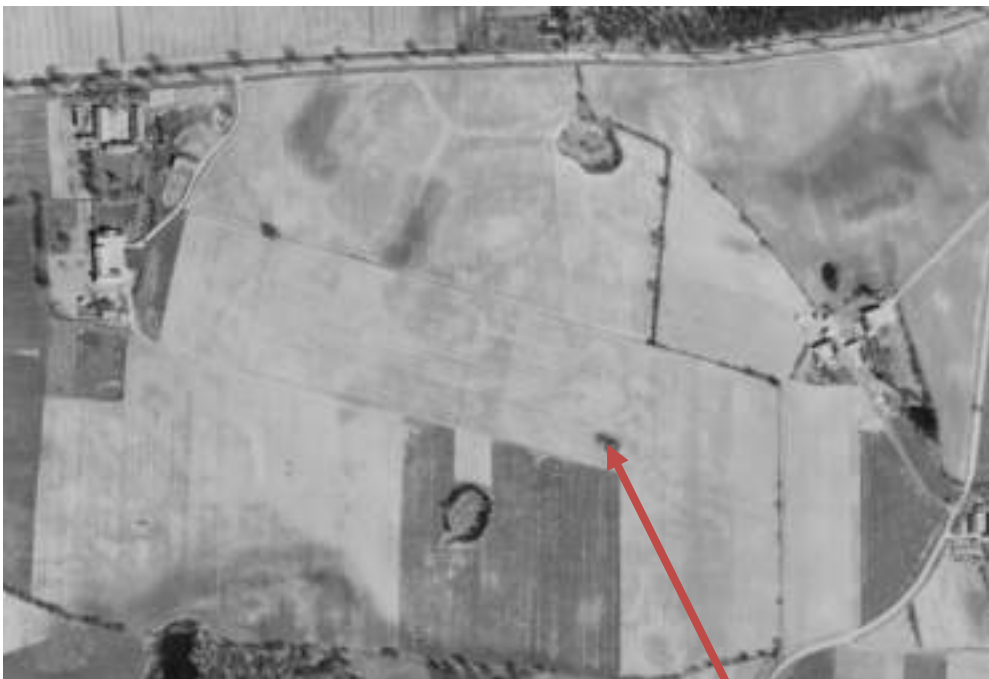
Gravhøjen med egetræet på. Plantagen bagved og rundt om, 19. november 2019.

Røsesten? på gravhøj – for foden af egetræ.

Gravhøjen og det gamle egetræ set fra plantagen

Gravhøjen med egen i dyrket mark på luftfoto fra 1954.

Højen er i dag gravet af og gennemgroet af rødder fra en stor, gammel eg. Højden skønnes ca. 0,5 meter. Se fotos i bilag.

Her ligger mange og håndstore sten, som kan stamme fra en røse – en høj lavet af sten i bronze- eller førrommersk jernalder (ca. 1800 f.Kr. – år 0). Stenene kan også være fra en "sneglegang", som det var på mode at anlægge på gravhøje i slutningen af 1800-tallet. De kan også være samlet ved dyrkningen af kartofler. Der er ikke røser blandt de nærmeste høje.

På det Høje Målebordsblad (kort fra 1890'erne) er der en vej ud til højen, som kan være anlagt med henblik på stenaflæsning eller for at kunne hente jord som fyld til lavtliggende og sumpede arealer i nærheden.

Umiddelbart er højen i en forfatning, så den ved rydning af træer og buske ikke vil have nævneværdig, landskabelige værdi.

Se [Det Kulturhistoriske Centralregister](#) (Fund og Fortidsminder).

Etableringen af en større ridebane på bakken i 1974 har betydet store terrænændringer. Der foreligger ikke i kommunens arkiver landzonetilladelse og dispensation fra fortidsmindebeskyttelseszonen til ridebanen.

Plantagen/vildtremisen (næsten fældet i april 2020) omkring højen er plantet uden Fredningsnævnets eller amtets dispensation fra fortidsmindebeskyttelsen i 1990'erne. Myndigheden skiftede fra Fredningsnævn til amt i 1992.

Centeret anbefaler at dispensere fra fortidsmindebeskyttelseszonen (naturbeskyttelseslovens § 18) til råstofgravning på bakketoppen.

Baggrunden for vurderingen er, at luftfotos viser, at der tidligere er pløjet tæt på og i kanten af højen. Se også luftfotos vedlagt som bilag.

Luftfoto fra 1960.

Luftfoto fra 1962.

Samlet set

Samlet set vurderer Center for By, Land og Vand, at der ifølge praksis:

- Ikke kan dispenseres fra digebeskyttelsen – udover til den nødvendige adgangsvej
- Kan dispenseres fra den del af høj beskyttelseszone, der ligger 60 meter fra højkanten. Det vil sige, at 40 meter af beskyttelseszone kan graves af
- Vil blive en nævneværdig landskabspåvirkning set fra indfaldsvejen Helsingørsvej, hvis digerene står tilbage som rygge i landskabet. Helsingørsvej er oprindeligt Kongevej
- Vil blive en betragtelig landskabspåvirkning set fra Reerstrupvej, hvis den kuplede og karakteristiske bakke foran digerene graves bort og digerene står tilbage som rygge i landskabet - sammen med den ø som højen efterlades på
- Kan være mulighed for, at grave råstof på størstedelen af bakken bag digerene, hvor landskabet er modeleret i forvejen og arealerne alligevel støder op til en asfaltvirksomhed

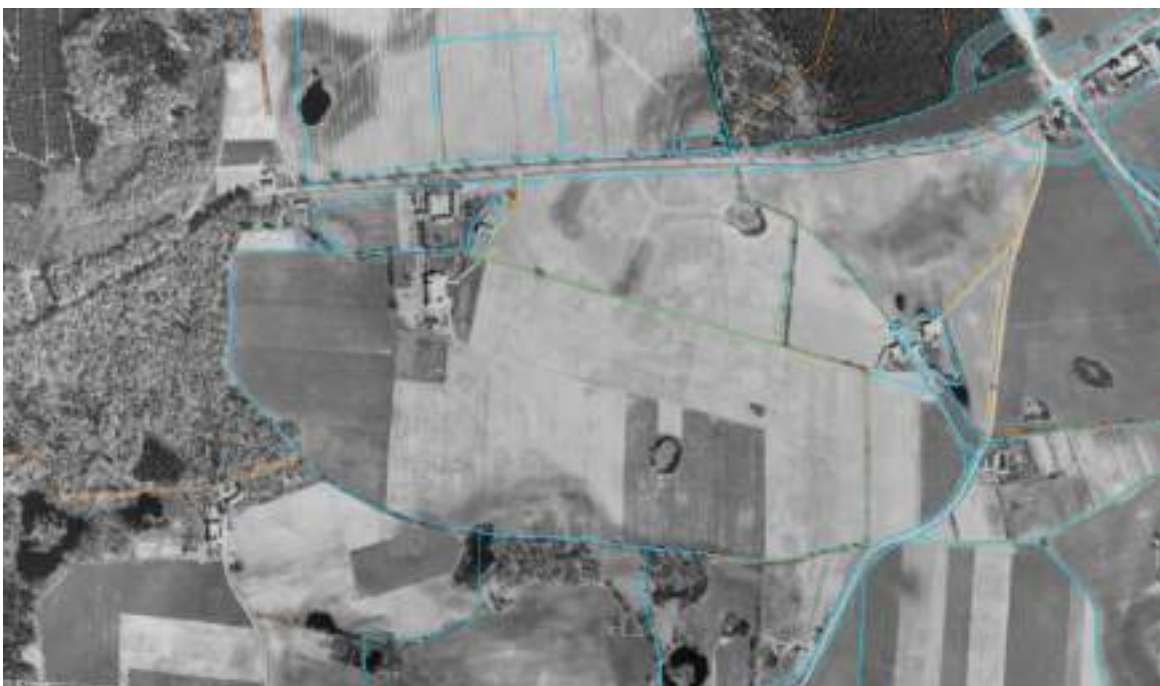
Hanne Wagnkilde – 3. januar 2019 og 13. maj 2020

Bilag – Luftfotos

1945:

1954:

1974:

1993:

1999:

2019:

Bilag – Fotos fra 19. november 2019

Påtænkt indkørsel til råstofgrav (ved bilen og til højre)

Bakkedraget med dige 2. Set fra Reerstrupvej (træer fædede april 2020).

Bakkedraget med dige 2 til venstre i billedet.
Set fra Reerstrupvej (træer er fældede april 2020).

Dige 1 og dige 2 set fra mark og mod nordøst.

Dyrkningsterrasse – Dige 2. Træer fældede, april 2020.

Dige 2 (dyrkningsterrasse).
Træer fældede, april 2020.

Træerne på dige 2. Fældede, april 2020.

Træerne på dige 2. Træer fældede, april 2020.

Sten ved dige 2.

Dige 3. Midt i billedet.

Træer langs ridebane (øst-vest). Dige 1 er til højre og "bagved".

Terrænregulering – ridebane. Dige 1 til højre.

Dige 1 langs ridebanen.

Gravhøjen i plantagen - med gammel eg.

Røsesten? på gravhøj for foden af gammelt egetræ.

Gravhøjen og det gamle egetræ set fra plantagen.

Sten ved/på gravhøj i plantage?

Plantagen/vildremisen (delvist fældet, april 2020).

Landskabet med plantagen (delvist fældet, april 2020).

